

Ο Ρ Φ Ε Α Σ

10-12

ΔΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
ΟΡΦΕΑΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΙΟΥΛΙΟΣ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
1983

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΣΠΙΩΤΗ: Συμβολή στην έμπορικé δραστηριότητα
των Καβάφηδων, 1

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ: Ήνίοχε, 17

ΑΝΤΩΝΗ ΤΣΑΚΙΡΟΠΟΥΛΟΥ: Σάν παραμύθι, 18

ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΑΛΕΞΙΑΔΟΥ: Χωρισμός, 18

ΑΝΤΩΝΗ ΠΡΟΚΟΥ: Στρυμόνι και μεγάληω πεπολισμένον Έλλη-
σπόντω ήριον, 19

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΦΤΑΝΤΖΗ: Δυο αρχαία πανηγύρια στην περιοχή Σερρών, 23
ΤΟ ΔΙΜΗΝΟ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ

ΕΓΡΑΨΑΝ ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ, 29

ΜΕΛΕΤΟΥΝ, 29

Η ΣΠΕ, 29

«ΟΡΦΕΑΣ»

ΔΙΜΗΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Έκδοτης: "Όμιλος ΟΡΦΕΑΣ Σερρών".

Διεύθυνση: Σέρρες, Περιστερή, Κωστώπολις 12.

Διευθύνεται από Συντακτική Έπιτροπή.

Υπεύθυνος: Γιώργος Καφταντζής, Δ. Παπακωσταστίου 5, Σέρρες.

Έκτύπωση: Τυπογραφείο Θανάση Άλιπντζή,

Β. Σοφίας 38, Τηλ. 221529, Θεσσαλονίκη.

Έτήσια Συνδρομή: 600 ΔΡΑΧΜΕΣ

Τιμή Τεύχους: 100 ΔΡΑΧΜΕΣ

Έξωφύλλο: 'Ο Θεός Σπρυμόνις (άπόγραφο από αρχαίο νόμισμα
του Γιώργου Ζιλκάνη).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (συνέχεια)

ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ, 29
ΕΤΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ (λίπ. 30)
ΡΕΣΙΤΑΛ ΒΙΟΛΙΟΥ, 30
ΡΕΣΙΤΑΛ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ, 30
ΤΟ 6ο ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ, 31
ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ, 31

ΟΡΦΕΑΣ

ΔΙΜΗΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ «ΟΡΦΕΑΣ» ΣΕΡΡΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄, ΤΕΥΧΟΣ 10-12 ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1983

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Ν. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΑΒΑΦΗΔΩΝ

Οι μελετητές του Καβάφη αναφέρονται άλλοι περισσότερο κι άλλοι λιγότερο λεπτομερώς στην εμπορική δραστηριότητα των Καβάφηδων και στην εγκατάστασή της οικογένειας στην Αίγυπτο, όπου συνέχισε την εμπορική δραστηριότητά της. Τόσο οι μελετητές του Καβάφη, όσο και ο ίδιος ο ποιητής στη «Γενεαλογία»¹ του δεν αναφέρουν ούτε την εγκατάσταση, ούτε την εμπορική δραστηριότητα του παπού του Ιωάννη Καβάφη και του πατέρα του Πέτρου Ιω. Καβάφη στην Ερμούπολη Σύρας.

Πότε η οικογένεια του Ιωάννη Καβάφη ήρθε από την Κωνσταντινούπολη στην αγωνιζόμενη για την εθνική της ανεξαρτησία Ελλάδα, δεν αναφέρουν οι μελετητές κι ερευνητές της ζωής και του έργου του Αλεξανδρινού ποιητή. Ο Στρατής Τσίρκας που λεπτομερέστατα ασχολήθηκε κι ερεύνησε θέματα που αναφέρονται στην οικογένεια Καβάφη, δεν κάνει λόγο για το χρόνο του ερχομού από την Κωνσταντινούπολη στην Ελλάδα του Ιωάννη Καβάφη, ούτε φυσικά του πατέρα του ποιητή. Δεν αναφέρεται στην εμπορική δραστηριότητα που είχαν αναπτύξει στη Σύρα πριν από την εγκατάστασή τους στην Αλεξάνδρεια, στην οποία, όπως είναι γνωστό, οι Καβάφηδες είχαν διαπρέψει εμπορικά, είχαν διακριθεί κοινωνικά και είχαν αναπτυχθεί οικονομικά. Ο Στρατής Τσίρκας αναφερόμενος στην εγκατάσταση και εμπορική δραστηριότητα του πατέρα του ποιητή στην Αίγυπτο, γράφει:

«Ο Πέτρος Ιωάννης Καβάφης, ο πατέρας του ποιητή, πρωτοέρχεται στην Αλεξάνδρεια μετά την απελευθέρωση του εμπορίου» ζει όμως ακόμη ο Μωχάμετ Άλυ. Είναι ένας από τους εμπόρους του αλύτρωτου Ελληνισμού που βλέπει κι αυτός ν' ανοίγονται μεγάλες δυνατότητες πλουτισμού σ' αυτή τη χώρα με το ισχυρό ελληνικό στοιχείο της, με την ασφάλεια και την τάξη

1. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», Νέα Εστία, τεύχ. 501, 15 Μαΐου 1948, σ. 622.

που έχει εδραιώσει η διοίκηση του Πασά. Οι Καβάφηδες «απ' τα 1845 ευρίσκονται στην Αλεξάνδρεια κι εστάθησαν απ' τους ιδρυτάς της Αλεξανδρινής Ελληνικής Κοινότητος», γράφει ο ποιητής στη «Γενεαλογία» του. Ο Γ.Β. Τσοκόπουλος όμως, του οποίου επικαλείται τη μαρτυρία, χρονολογεί την παρουσία του Πέτρου Ιωάννη στην Αίγυπτο νεώτερα, από τις 30 Μαΐου 1844. Η υπογραφή του βρίσκεται στο πρακτικό της Συνέλευσης που αποστάσει «την ίδρυσιν εκκλησίας μεγαλοπρεπούς εν τω κέντρω της πόλεως ως μαρτυρίαν της δυνάμεως και του πλούτου της παροικίας ...»².

Ο Ι.Μ. Χατζηφώτης για την εμπορική δραστηριότητα των Καβάφηδων, αναφέρει: «Μαζί με τον Γεώργιο, ο Πέτρος διευθύνει τον εμπορικό οίκο του πατέρα του Ιωάννη (1782-1842), τον οποίο διαδέχονται, όταν πεθαίνει. Ο Γεώργιος (1806-1891) είκοσι χρονών εγκαταστάθηκε στην Αγγλία. Εκεί νυμφεύθηκε την Μαρία Θωμά, που συγγένευε με τους Ιωνιδήδες και τους Κασσαβέτηδες του Λονδίνου. Ήταν μεγαλέμπορος και διακρίνονταν για τη σοφία του»³.

Ο Στρατής Τσίρκας και ο Ι.Μ. Χατζηφώτης δεν έχουν ασφαλώς υπόψη τους, πως πριν από την εγκατάστασή τους στην Αλεξάνδρεια οι Καβάφηδες όπως και οι Κασσαβέτηδες, είχαν αναπτύξει εμπορική δραστηριότητα στη Σύρα, πως εκεί βέβαια οι δυο οικογένειες συνδέθηκαν για να συγγενέψουν και να συνεργαστούν αργότερα. Και μια τέτοια γνωριμία δεν ήταν δύσκολη την εποχή εκείνη στη νεοσύστατη Ερμούπολη μεταξύ των εμπόρων της μικρής κοινωνίας της, στην οποία τότε άρχισε να δημιουργείται και ν' ανέρχεται η αστική τάξη.

Στο πρωτόκολλο του Δήμου Ερμούπόλεως, γράφονται ως δημότες ο Πέτρος Ιω. Καβάφης από το 1827⁵ και οι Κασσαβέτηδες από το 1828⁶. Ασκούσαν το επάγγελμα του εμπόρου, όπως οι ίδιοι δηλώνουν σε σχετική αίτησή τους και όπως αναφέρονται στο πρωτόκολλο⁷. Ασφαλώς στα Δημοτολόγια αυτά θα συμπεριλαμβανόταν και ο Ιω. Καβάφης αν βρισκόταν στην Ερμούπολη την εποχή που καταρτιζόταν⁸. Ίσως να είχε φύγει απ' την Ερμούπολη. Πιθανόν όμως να

2. Στρατή Τσίρκα: «Ο Καβάφης και η εποχή του» Κέδρος -- Αθήνα 1958, σελ. 46.

3. Ι.Μ. Χατζηφώτης: «Η Αλεξάνδρεια κι ο Καβάφης». Εκδόσεις «Αλκίον», σελ. 72.

4. Οποσδήποτε χρειάζεται μια ειδική μελέτη για την κοινωνία της Ερμούπολης της πρώτης δεκαετίας ύστερα από την επανάσταση του 1821. Τα δημοτολόγια του Δήμου της προσφέρονται γι' αυτήν την εργασία.

5. Πρωτόκολλον του Δήμου Ερμούπόλεως. Εν Ερμούπολει, τύποις Νικολάου Βαρβαρέσου, 1852 (Α/α 6403).

6. Όπ. παρ. (Α/α 48, 2837, 5664, 12112).

7. Όπ. παρ.

8. Τα Δημοτολόγια του Δήμου Ερμούπόλεως άρχισαν να καταρτιζονται το 1834. Στοιχεία παλιότερα δεν έχουν διασωθεί.

έρισκόταν εκεί και να μη θέλησε να υποβάλει αίτηση εγγραφής του ως δημότης του Δήμου Ερμούπολεως λογαριάζοντας να φύγει για την Αλεξάνδρεια ή το Λονδίνο, όπου «Ιωνίδηδες και Καβάφηδες εστάθησαν και συνεταίροι στο εμπόριο περί το 1830»⁹. Βέβαια τα Δημοτολόγια του Δήμου Ερμούπολεως δεν είναι πλήρη. Πολλοί από τους πρώτους οικιστές της Ερμούπολης το 1831-1832 είχαν φύγει για τον Πειραιά, κυρίως Χιώτες. Αυτοί όλοι δεν συμπεριλήφθηκαν γιατί δεν υπέβαλαν αιτήσεις εγγραφής τους ως δημοτών.

Ο παππούς του ποιητή έφτασε στην Ερμούπολη από την Κωνσταντινούπολη το 1827 όπως έμμεσα, αλλά αναμφισβήτητα προκύπτει από τη χειρόγραφη αίτηση¹⁰ που υπέβαλε ο Πέτρος Ιω. Καβάφης («Προς την Σ(εβαστήν) Δημαρχίαν Ερμούπολεως στις 12 Ιουλίου 1847») για να γίνει δημότης Ερμούπολεως. Γιατί δεν ήταν δυνατό στα δύσκολα και τρικυμώδη εκείνα χρόνια να έφτασε μόνος του στην Ερμούπολη ο ηλικίας τότε 13-14 χρόνων Πέτρος Ιω. Καβάφης (γεννήθηκε στις 23 Φεβρουαρίου 1814)¹¹. Εγκαταστάθηκε λοιπόν στην Ερμούπολη μ' όλη την οικογένειά του ο Ιωάννης Καβάφης. Ήταν ασφαλώς έμπορος στην Κωνσταντινούπολη και τις εμπορικές του εργασίες μετέφερε στην Ερμούπολη το 1827¹². Ο λόγος για τον οποίον ο Ιωάννης Καβάφης εγκατέλειψε το 1827, ίσως και νωρίτερα¹³ την Κωνσταντινούπολη, δεν είναι γνωστός. Πιθανόν, εξαιτίας της πανούκλας ή γιατί φοβήθηκε μην επαναληφθούν οι φοβερές σφαγές στις οποίες είχαν επιδοθεί οι Τούρκοι μετά την κήρυξη της επανάστασης του 1821, σφαγές που σταμάτησαν με την παρέμβαση των πρεσβευτών της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας. Το 1827 οι Τούρκοι εξοργισμένοι από τις επιτυχίες των επαναστατημένων Ελλήνων στην ξηρά και στη θάλασσα, άρχισαν να διώκουν το ελληνικό στοιχείο της Κωνσταντινούπολης. Ο απηνής διωγμός ανάγκασε πολλούς Έλληνες να εγκαταλείψουν την Κωνσταντινούπολη και να εγκατασταθούν στη Σύρα, όπου υπήρχε ασφάλεια. Μέσα σ' αυτές τις Κωνσταντινουπολίτικες οικογένειες που τον χρόνον αυτόν εγκαταστάθηκαν στην Ερμούπολη ήταν και του

9. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», Νέα Εστία, το KB-1948, τόμ., 43ος, τ. 501, 15-5-1948, σελ. 622.

10. Το κείμενο και το φωτογραφημένο πρωτότυπο της δημοσίευς στις επόμενες σελίδες.

11. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 625.

12. Πιθανόν να υπήρχε μια προσωρινή αναστολή της εμπορικής δραστηριότητας του Ιωάννη Καβάφη στην Κωνσταντινούπολη, στην οποίαν επανήλθε αργότερα, μάλλον μετά τη λήξη της επανάστασης του 1821.

13. Από γράμμα του Ι. Σέρρου (Σύρα 15 Ιουλίου 1826) στον Γεώργιο Κουντουριώτη γνωρίζουμε ότι: «εις την Κωνσταντινούπολιν γίνεται μεγάλη φθορά εξ αιτίας της πανώλης: λέγουν ότι αποθνήσκουν την ημέραν 1000 και επέκεινα» (:Γ.Α.Κ. Αρχείον Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτου, τόμ. 7ος, σελ. 185).

Ιωάννη Καβάφη¹⁴. Δε γνωρίζουμε, γιατί δεν υπάρχουν έγγραφες μαρτυρίες, αν ο Ιωάννης Καβάφης φεύγοντας με την οικογένειά του από την Κωνσταντινούπολη επήγε απ' ευθείας στη Σύρα ή στάθμευσε μερικούς μήνες στη Χίο κι από κει παίρνοντας τις κατάλληλες πληροφορίες αναχώρησε για την αναπτυσσόμενη εμπορικά και οικονομικά Ερμούπολη¹⁵. Με τους Χιώτες πάντως οι Καβάφηδες συνδέθηκαν και γι' αυτό συγγένεψαν¹⁶. Άλλωστε τόσο στη Σύρα, όσο στην Αλεξάνδρεια και στο Λονδίνο οι Χιώτες κρατούσαν το εμπόριο στα χέρια τους.

Απ' όσα γράφει στη «Γενεαλογία» του ο ποιητής, φαίνεται πως δε γνώριζε καλά την εμπορική δραστηριότητα του παππού του και του πατέρα του. Ουδέν αναφέρει για την αναχώρηση της οικογένειας του παππού του από την Κωνσταντινούπολη και την εγκατάστασή της στη Σύρα το 1827. Δε γνωρίζει πως ο πατέρας του ήταν έμπορος στην Ερμούπολη, πως στην πόλη αυτή συνέχισε το σχολείο του, είχε τα πρώτα εφηβικά σκιρτήματα, έπλασε τα όνειρα της μελλοντικής του ζωής, γνώρισε και συνδέθηκε με φίλους με τους οποίους αργότερα συνεργάστηκε, όπως οι Κασσαβέτηδες, και με άλλους, που σκληρή και αδυσώπητη η ζωή τους χώρισε για πάντα. Φυσικά ο ποιητής δεν ήταν δυνατόν να είχε από τον πατέρα του ενημερωθεί, γιατί όταν πέθανε ο πατέρας του ήταν επτά χρονών. Ενώ για τόσα άλλα μας λέγει στη «Γενεαλογία» του, ουδ'όπως αναφέρει την Ερμούπολη. Κι όμως από την πόλη αυτή ο Πέτρος Ιω. Καβάφης άρχισε το εμπορικό του ξεκίνημα στην Ελλάδα και σ' αυτή βρήκε καταφύγιο και φιλοξενία η πατρική του οικογένεια. Ας δούμε κι ως εξετάσουμε τις πληροφορίες που μας δίνει ο ποιητής:

«Οι Καβάφηδες είναι Κωνσταντινουπολίτικη οικογένεια. Αλλ' απ' τες αρχές του 19ου αιώνας άρχισαν να φεύγουν απ' την Κωνσταντινούπολη, κι απ' τα 1885 σπιτι Καβάφικο δεν υπήρχε πια εκεί. Τόσο που θεωρήθηκαν μάλλον Αλεξανδρινό γένος. Απ' τα 1845 ευρίσκονται στην Αλεξάνδρεια, κ' εστάθηκαν από τους ιδρυτάς της Αλεξανδρινής ελληνικής κοινότητας. (Βλ. Τσοκοπούλου «Ελληνική Αλεξάνδρεια» 1886, Τυπογραφείο Σταυριανού, Αθήναι). Με την Αλεξάνδρεια η σχέσις της οικογενείας, ανεβαίνει και πιο παλιά απ' τα 1845. Ένας συγγενής των περί το 1800 ήταν εκκλησιαστικός του Πατριαρχείου της Αλεξανδρείας. Το πρώτο σπιτι που

14. Για τους Κωνσταντινουπολίτες οικιστές και εμπόρους της Ερμούπολης θ' αναφερθώ σ' άλλη εργασία μου.

15. Η υπόθεσή μου αυτή δεν είναι αβάσιμη. Καβάφηδες υπήρχαν στη Χίο. Υπάρχει και τώρα, ο Ιωάννης Πλάτ. Καβάφης. Αλλά για τα γενεολογικά των Καβάφηδων άλλη φορά.

16. Οι Καβάφηδες συγγένεψαν με τις παλιές γνωστές Χιώτικες οικογένειες Βούρου, Τσόλα, Ράλλη και Αγέλαστου, οι οποίες είχαν ενεργό συμμετοχή στην επανάσταση του 1821.

κατοίκησεν η οικογένεια στα 1850 υπάρχει ακόμη. Είναι στο τέλος της πλατείας Μωχάμετ Ἴλη, λίγο πριν μπεις στην οδό των Φράγκων»¹⁷.

Δε θ' αναφερθῶ στο θέμα της καταγωγῆς της οικογένειας Καβάφη, οὔτε θα εξετάσω ὅσα ἔχουν γραφτεῖ, γιατί ξεφεύγει ἀπὸ το αντικείμενο της εργασίας αὐτῆς. Θα περιορισθῶ νὰ πω πὼς ἔχω μερικὲς αντιρρήσεις που δεν τις προβάλλω τώρα, γιατί ἀκόμα ερευνῶ το θέμα. Ὡς πρὸς την εγκατάσταση της οικογένειας στην Αλεξάνδρεια δεν υπάρχει ἀμφιβολία πὼς πραγματοποιήθηκε το 1850¹⁸. Μας το λέγει ἄλλωστε ο ποιητῆς. Ἔχομε ὁμῶς και την ἔγγραφη μαρτυρία του πατέρα του ποιητῆ, με την οποία μας βεβαιώνει πὼς εγκαταστάθηκε στην Ερμούπολη το 1827 και πὼς το 1847 βρισκόταν και ἐμπορευόταν στην ἴδια πόλη:

«Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Δημαρχίαν Ἐρμουπόλεως ὑπήκοος ὢν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἐξαιτοῦμαι δυνάμει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ περὶ Δήμου Νόμου νὰ καταταχθῶ εἰς τὸν Δήμον Ἐρμουπόλεως.

Ἵνομαζομαι Πέτρος Ι. Καβάφης.

Ἐγεννήθην εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Μετανάστευσα εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1827 ἔτος.

Εἰμί ἐτῶν 32.

Εἰμί ἄγαμος.

Ἐπαγγέλομαι τὸν ἔμπορον.

Πρεσβεύω τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν. Ἐδῶκα τὸν ὄρκον τῆς πίστεως και ὑποταγῆς πρὸς τὸν Βασιλέα σήμερον εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ὡς πληρώσας τὰ παρά τοῦ Νόμου διατακτόμενα.

Ἐρμούπολις τὴν 12 Ἰουλίου 1847

Ὁ εὐπειθῆς

Π. Ι. Καβάφης».

Αὐτὴ την αἴτηση, που βρίσκεται στ' ἀρχεῖα του Δήμου Ερμουπόλεως, υπέβαλε «Πρὸς την Σεβαστὴν Δημαρχίαν Ερμουπόλεως» ο πατέρας του ποιητῆ στις 12 Ἰουλίου 1847. Και μας βεβαιώνει πὼς ἔφτασε στην Ερμούπολη «κατὰ το 1827 ἔτος».

Εἶναι σωστὴ ὁμῶς η ἡμερομηνία αὐτή; Ἡ μήπως ἔχει γίνεῖ λάθος; Ὁ ποιητῆς ἔκανε το λάθος ἢ ο πατέρας του που δηλώνει πὼς το 1847 ἦταν 32 ἐτῶν ἀντὶ νὰ δηλώσει 33; Διότι ἀν πραγματικὰ γεννήθηκε το 1814 τότε το 1847 ἦταν 33 και ὄχι 32 χρόνων. Νὰ γεννήθηκε το 1815 και νὰ ἔκανε λάθος ο ποιητῆς στη «Γενεαλογία» του; Δεν μπορούμε νὰ υποστηρίξουμε μια τέτοια ἀποψη. Τη σωστὴ

17. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», ὅπ. παρ., σελ. 622.

18. Η ἀποψη που διατυπώθηκε ἀπὸ τον Ι.Μ. Χατζηρῶτη (Η Αλεξάνδρεια του Καβάφη, σελ. 72) ὅτι ο Πέτρος Ιω. Καβάφης δὺὸ χρόνια μετὰ το θάνατο του πατέρα του (Ι. 42) «θα πάη στην Αἴγυπτο» κατὰ τη γνώμη μου εἶναι λανθασμένη.

απάντηση μπορεί να τη δώσει μόνον η ληξιαρχική πράξη της γέννησής του, που θα πρέπει να βρίσκεται στ' αρχεία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, αφού σ' αυτή την πόλη γεννήθηκε ο Πέτρος Ιω. Καβάφης σύμφωνα με δική του δήλωση «Προς την Σ(εβαστήν) Δημαρχίαν Ερμούπολεως»¹⁹ και την πληροφορία που αναγράφει ο ποιητής στη «Γενεαλογία» του²⁰.

Ο Πέτρος Ιω. Καβάφης ξεκίνησε από την Ερμούπολη την εμπορική του σταδιοδρομία. Εκεί νέος εργάστηκε στην αρχή κοντά στον πατέρα του για να τον διαδεχθεί κατόπιν στην Ερμούπολη και μετά το θάνατό του στην Αλεξάνδρεια μαζί με τον αδελφό του Γεώργιο, οι οποίοι ίδρυσαν τον μεγάλο εμπορικό «Όικο Καβάφη και Σίαν»²¹. Δυστυχώς τ' αρχεία των πρώτων οικιστών-εμπόρων της Ερμούπολης, τα οποία θα μας αποκαλύπταν εξαιρετικής σπουδαιότητας στοιχεία χρήσιμα για την ιστορία του εμπορίου στην Ερμούπολη και την προσφορά των εμπόρων της Σύρας στον αγώνα του 1821, έχουν χαθεί. Ελάχιστα έγγραφα έχουν διασωθεί και λίγες πληροφορίες από τις εφημερίδες της εποχής εκείνης²². Το πολυτιμότερο μέρος των αρχείων αυτών, μέσα από το οποίο θα διακρίναμε την εμπορική ανάπτυξη της Ερμούπολης και τη δραστηριότητα των εμπόρων της κατά την δεκαετία 1821-1830 καταστράφηκε²³. Δε μας είναι γνωστό αν στην Ερμούπολη ο Ιωάννης Καβάφης στην αρχή και ο Πέτρος Ιω. Καβάφης κατόπιν, συνεργάστηκαν με τους Κασσαβέτηδες, τη γνωστή για τη δράση της στην Επανάσταση του 1821 οικογένεια από τη Ζαγορά του Πηλίου²⁴. Πάντως οι Καβάφηδες με τους Κασσαβέτηδες γνωρίστηκαν στην Ερμούπολη και ύστερα συνεργάστηκαν. Στη συνεργασία τους αυτή αναφέρεται κι ο ποιητής στη «Γενεαλογία» του²⁵.

Ο ποιητής στην περιήφηση «Γενεαλογία» του αναφερόμενος στην εμπορική δραστηριότητα των Καβάφηδων μας λέγει για τον πρώτο της οικογενείας Καβάφη τον Πέτρο (περίπου 1753 - περίπου 1820):

«Στην Κωνσταντινούπολι διετέλεσεν απ' τους διακεκριμένους εμπόρους...»²⁶. Άλλες πληροφορίες δεν έχουμε γι' αυτόν. Αλλά και μόνη της αυτή η πληροφορία

19. Αρχείον Δήμου Ερμούπολεως (Βλ. παρ., σελ. 2).

20. «Η Γενεαλογία» του Καβάφη» όπ. παρ., σελ. 625 και 629.

21. Όπ. παρ., σελ. 623.

22. Στ' αρχεία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Σύρου, υπάρχουν στοιχεία από το 1900 κι εδώ.

23. Στα Γενικά Αρχεία του Κράτους βρίσκεται ένας μικρός αριθμός εγγράφων, που αναφέρονται στους εμπόρους της Ερμούπολης.

24. Για τους Ζαγοριανούς της Ερμούπολης και τους Κασσαβέτηδες θα μιλήσουμε άλλη φορά, όταν συμπληρώσουμε τα στοιχεία μας ολοκληρώνοντας την έρευνά μας.

25. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 626.

26. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 622.

στάνει να μας βεβαιώσει πως η απασχόληση των Καβάφηδων με το εμπόριο είναι παλιά και δεν άρχισε με τον Ιωάννη Καβάφη. Απλώς η οικογενειακή παράδοση συνεχίζεται κι αναπτύσσεται. Θα σταματήσει το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Στα 1876 ή 1877 κατά τον ποιητή²⁷, στα 1877 κατά τον Στρατή Τσίρκα²⁸. Αλλά τη χρονολογία αυτή έγινε η εκκαθάριση της εταιρίας, η αναστολή των εργασιών της θα έγινε ασφαλώς μερικά χρόνια νωρίτερα²⁹.

Στη «Γενεαλογία» του ο ποιητής μας δίνει την εξής πληροφορία για την εμπορική δραστηριότητα του παππού του:

«Ιωνίδηδες και Καβάφηδες εστάθησαν και συνέταιροι στο εμπόριο περί τα 1830. Είχαν κατάστημα που εισήγαγε είδη απ' την Αγγλία στην Κωνσταντινούπολι. Ο Ιωάννης Καβάφης (1782-1842) διεύθυνε στην Πόλι, κι ο Ικκλικτσής στο Μάντσεστερ»³⁰.

Ο Καβάφης με την υπενθύμιση αυτή για τον έμπορο παππού του, εισαγωγέα αγγλικών ειδών ήθελε, να δείξει πως πάντα η οικογένειά του παρουσίαζε οικονομική επιφάνεια, ανήκε σε μία εύπορη κοινωνική τάξη και δεν ήταν ο νεόπλουτος που ξέπεσε, αλλά ο άρχοντας.

«Είχε το complexe της χαμένης περιουσίας. Αισθανόμενος ξεπεσμένος στην κοινωνία του, αντιδρούσε θυμίζων στους άλλους εκείνο που ήταν άλλοτε οι δικοί του»³¹.

Θα μας αποκαλύψει η ανηψιά του Eleni Coletti. Ο συνεταιρισμός του Ιωάννη Καβάφη με τους Ιωνίδηδες πραγματοποιήθηκε «περί τα 1830» μας λέγει ο ποιητής. Δεν ξέρει όμως να μας πει τίποτα για την εμπορική δραστηριότητα του παππού του. Φαίνεται πως δεν είχε πληροφορίες από το οικογενειακό του περιβάλλον. Ξέρει όμως να διασώσει στη «Γενεαλογία» του την πληροφορία, πως:

«ο Ικκλικτσής και τα παιδιά του, οι ιδρυταί της πλούσιας κι επιφανούς οικογενείας των Ιωνίδηδων, η οποία καθ' όλον τον 19ον αιώνα διέπρεψε μεταξύ των Γραικών της Λόνδρας»³².

Μ' αυτούς που είχαν διαπρέψει στο Λονδίνο, τα μέλη της πλούσιας κ' επιφανούς οικογενείας των Ιωνίδηδων μας υπενθυμίζει ο ποιητής πως είχε συνεταιριστεί ο παππούς του και είχε συγγενέψει με το γάμο του θείου του Γεωργίου Ιω. Καβάφη, που κι αυτός ήταν έμπορος.

27. Όπ. παρ., σελ. 625 και 623.

28. Στρατής Τσίρκα, όπ. παρ., σελ. 64.

29. Συγκεκριμένα στοιχεία δεν έχουμε κι έτσι δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε ακριβώς το χρόνο.

30. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 622 και 623.

31. Τίμου Μαλάνου, «Καβάφης», έκδ. Φέξη, Αθήνα 1963, σ. 79.

32. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 622.

«ο Γεώργιος και ο Πέτρος Ιωάννης ήσαν οι ιδρυταί του μεγάλου εμπορικού οίκου Καβάφη και Σία. Ἄρχισε περί το 1842 και διέλυσε το 1877³³. Στη μεγαλύτερη του ακμή συνέκειτο από εννιά κλάδους, παντού φέροντας το όνομα Καβάφη - Λόνδρα, Λίβερπουλ, Μάντσεστερ, Μασσαλία, Αλεξάνδρεια, Κάφρ-Ζαγιάτ, Κάιρο, Μίνια, Κωνσταντινούπολις³⁴. Από το 1851 μέχρι το 1870 ήταν ο μεγαλύτερος εμπορικός οίκος της Αιγύπτου»³⁵.

Ο ποιητής θα μας πληροφορήσει για το είδος των εμπορευμάτων που εμπορεύονταν ο πατέρας του με το θείο του:

«Οι Καβάφηδες εξήγαν κυρίως γεννήματα απ' την Αίγυπτο και τα έστελναν στην Αγγλία. Στην Πόλι έκαναν μανιφατούρα. Δούλεψαν και στον Δούναβι, στην Βλαχία, σε σιτηρά περί το 1868»³⁶.

Πολύ αποκαλυπτικός ο Καβάφης στο θέμα της εμπορίας. Την εποχή που οι Καβάφηδες βρισκόταν στην Αλεξάνδρεια, η Αίγυπτος είχε πλημμυρίσει με τα γεννήματά της τις αγορές της Ευρώπης. Το βαμβάκι της κυρίως ήταν περιζήτητο και σε τιμές υψηλές. Οι ελληνικοί εμπορικοί οίκοι της Αλεξάνδρειας είχαν θησαυρίσει και ο ελληνισμός βρισκόταν σε μεγάλη ακμή. Όταν το βαμβάκι δεν είχε πέραση, οι Καβάφηδες ασχολούνταν με την εμπορία του σίτου, χωρίς βέβαια ν' αποκλείεται η παράλληλη ασχολία και στα δύο είδη, τα οποία απέδιδαν κέρδη μεγάλα. Δεν είχαν όμως εγκαταλείψει και το αρχικό είδος του εμπορίου τους με το οποίο είχαν ξεκινήσει στην αρχή ο Ιωάννης Καβάφης και ύστερα ο Πέτρος Ιω. Καβάφης στην Κωνσταντινούπολη πρώτα, στη Σύρα έπειτα και σφαλώς θα συνέχισε για λίγα χρόνια στην Αίγυπτο, όταν εγκαταστάθηκε το 1850 ο πατέρας του ποιητή, τη μανιφατούρα, δηλ. ασχολούνταν με την εμπορία κάθε είδους χειροτεχνικών ή βιομηχανικών προϊόντων και ιδιαίτερα υφασμάτων. Όπως ήταν εξαγωγείς γεννημάτων από την Αίγυπτο στην Αγγλία δεν αποκλείεται να ήταν και εισαγωγείς διαφόρων χειροτεχνικών ή βιομηχανικών προϊόντων. Το εμπόριο δεν έχει προτίμηση στο είδος, αλλά στο κέρδος. Ο έμπορος εμπορεύεται το είδος εκείνο από το οποίο ξέρεi ότι θα κερδίσει. Κι ο Πέτρος Ιω. Καβάφης έδειξε πως είχε ταλέντο εμπόρου, πως ήταν ικανός άνθρωπος.

33. Στη σημείωση 2 του οικογενειακού του «δένδρου» που παραθέτει στη «Γενεαλογία» του ο Καβάφης γράφει: «Ιδρύθη περί το 1840 και διέλυσε το 1876». Έχουμε εδώ μια αλλαγή χρονολογιών άγνωστο για ποιό λόγο.

34. Στη σημείωση 2 του οικογενειακού του «δένδρου» που παραθέτει στη «Γενεαλογία» του ο Καβάφης αναφέρει τους οκτώ πρώτους κλάδους. Παράλειπει την Κωνσταντινούπολη. Η άποψη του Στρατή Τσίρκα («Ο Καβάφης και η εποχή του» σελ. 51) ότι «από τα 1855 ο Πέτρος Ιωάννης έχει κλείσει τον κλάδο της Πόλης» είναι σωστή.

35. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 623.

36. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 623.

Αυτή την εμπορική ακμή του «Οίκου Καβάφη και Σία» για την οποία του είχαν μιλήσει η μητέρα του και τ' αδελφία του, θυμάται, μεγάλος πια στην ηλικία, ο ποιητής και την καταγράφει στη «Γενεαλογία» του. Αυτή η θύμιση της περασμένης οικογενειακής ακμής αποτελούσε για τον Καβάφη τον τρόπο να λυτρωθεί από το *complexe* που είχε. Άλλωστε σε ώριμη ηλικία καθώς βρισκόταν κατάλαβε πως η πτώση του «Οίκου Καβάφη και Σία» και ο οικονομικός ξεπεσμός της οικογένειάς του που άρχιζε ν' αντιμετωπίζει τις πρώτες δυσχέρειες, οφείλονταν κατά μεγάλο μέρος στον πρόωφο θάνατο του πατέρα του, ανθρώπου ικανού, έξυπνου και μορφωμένου.

«Από το 1851 μέχρι του 1870 ήταν ο μεγαλύτερος εμπορικός οίκος της Αιγύπτου».

Όταν γράφει στη «Γενεαλογία» του, θυμίζοντας, με τα λόγια αυτά, πως μετά το θάνατο του πατέρα του, ο «Οίκος Καβάφη και Σία» δεν βρήκε τον ικανόν άνθρωπο να τον διευθύνει και να επεκτείνει τη δραστηριότητά του. Ός που όλα σιγά-σιγά άρχισαν να καταρρέουν. Τα οικονομικά της οικογένειας όσο περνούσε ο καιρός χειροτέρευαν.

Στη Σύρα οι Καβάφηδες έμειναν είκοσι τρία χρόνια. Ο Πέτρος Ιω. Καβάφης από το 1827-1850 βρισκόταν και εμπορευόταν στην Ερμούπολη και πηγαίνονταν στο Λονδίνο για «εμπορικά υποθέσεις του» (βλ. φωτοτυπία εγγράφου αρχείου Δήμου Ερμούπολεως). Οριστικά το 1850 πρέπει να έφυγε από την Ερμούπολη³⁷, χωρίς βέβαια να γνωρίζομε αν διέλυσε ή πούλησε την επιχείρησή του ή συνεταίριστηκε με άλλον έμπορο³⁸. Αλλά κι αν όλο αυτό το διάστημα από το 1827-1850, ο πατέρας του ποιητή δεν έμενε διαρκώς στην Ερμούπολη, δεν είχε πάψει πάντως να έχει επαφή με την πόλη αυτή.

Με την αίτησή του της 12 Ιουλίου 1847 «Προς την Σ(εβαστή) Δημαρχίαν Ερμούπόλεως» βεβαιώνει πως επαγγέλεται τον έμπορον³⁹ στην Ερμούπολη, η οποία είναι και ο τόπος «της σταθεράς διαμονής του»⁴⁰.

Ο Ιωάννης Καβάφης γνωρίζομε πότε ήρθε στην Ερμούπολη, αλλά δεν έχομε στοιχεία πότε αναχώρησε. Το πιθανότερο είναι ν' αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη και μετά για την Αλεξάνδρεια το 1832. Τότε πολλοί από τους πρώτους

37. Στ' αρχεία του Δήμου Ερμούπολεως δεν υπάρχουν στοιχεία για την αναχώρησή από την Ερμούπολη σ' άλλες πόλεις των πρώτων οικιστών της, ούτε αν μεταδημότευσαν και πότε.

38. Δε γνωρίζομε, επειδή δε διασώθηκαν τ' αρχεία των πρώτων εμπόρων της Ερμούπολης, αν ο Πέτρος Ιω. Καβάφης είχε συνέταιρο ή εμπορευόταν μόνος του και τι είδους εμπορία ασκούσε τότε στη Σύρα. Ίσως μακιφατούρα, ίσως σιτάρι, για το οποίο προσφερόταν τότε με τους περίφημους αλευρομύλους του το λιμάνι της Σύρας.

39. Βλ. αίτηση Πέτρου Ιω. Καβάφη.

40. Βλ. φωτοτυπίες σελίδων 674 και 675 Πρωτοκόλλου του Δήμου Ερμούπολεως.

οικιστές της Ερμούπολης έφυγαν για τον Πειραιά, την Αλεξάνδρεια ή τους τόπους καταγωγής τους. Πολλοί επέστρεψαν στην αρχική τους κοιτίδα. Φεύγοντας αυτοί οι έμποροι από την Ερμούπολη, ορισμένοι πήγαν στο Λονδίνο, Μασσαλία, Τεργέστη, μετέφεραν μαζί με την έδρα της επιχείρησής τους και τα αρχεία τους. Στη Σύρα απέμειναν τα υποκαταστήματά τους, τα γραφεία τους ή αντιπρόσωποί τους.

Όσες έγγραφες μαρτυρίες διασώθηκαν αλλά και η προφορική παράδοση που μεταδόθηκε από στόμα σε στόμα, από τη μια γενιά στην άλλη, δε φέρει τους Καβάφηδες ν' ανήκουν στην τάξη των μεγαλεμπόρων. Δε φαίνεται άλλωστε ν' ασκούσαν επιρροή στη μικρή κοινωνία της Ερμούπολης, όπως ο Σερραϊός Νικόλαος και Αργύριος Ταρποχτζής, οι Χιώτες Ράλληδες, Βαφιαδάκηδες και ένα σωρό άλλοι, που δεν τους αναφέρω γιατί δεν έχουν θέση στην εργασία μου αυτή. Οι Καβάφηδες φαίνεται πως είχαν ένα μικρό κατάστημα, μεταφέροντας τη δουλειά τους από την Κωνσταντινούπολη στη Σύρα. Θ' ασχολούνταν μάλλον με μανιφατούρα κι ίσως αργότερα και μ' άλλα είδη εμπορίου. Δύσκολα να υποστηρίξουμε ποιά ήταν αυτά τα είδη. Αργότερα στην Αλεξάνδρεια ο Πέτρος Ιω. Καβάφης θα γίνει ένας από τους πιο ξακουστούς εμπόρους.

Στην Αλεξάνδρεια «ο Οίκος Καβάφη και Σία» διέπρεψε κι αυτό οφείλεται αποκλειστικά στη δραστηριότητα του πατέρα του ποιητή. Η οικογένεια ζούσε πλούσια, είχε μεγάλη οικονομική ευμάρεια, από την οποία ελάχιστα πρόλαβε ν' απολαύσει ο Αλεξανδρινός ποιητής. Στη «Γενεαλογία» του αναφέρεται στην ικανότητα του έξυπνου πατέρα του και στην κοινωνική προβολή της οικογένειάς του. Γ' αναφέρει ασφαλώς με πολλή μελαγχολία, αλλά και με υπερηφάνεια λυτρωτική. Θέλει να μας δείξει ποιά ήταν η οικογένειά του, πώς ζούσε κι άς είναι οι Καβάφηδες ξεπεσμένοι. Τη μνήμη του τη ρίχνει διαρκώς στο περιλαμπρο οικογενειακό του παρελθόν.

«Στην Αλεξάνδρεια η οικογένεια Πέτρου Ιωάννου Καβάφη (η πατρική μου) κατοίκησε από το 1860 ίσια με το 1872 σ' ένα σπίτι με δυο πατώματα στην οδό Σερίφ (εκεί γεννήθηκα· εκάηκε το σπίτι· στο τόπο του είναι η οικοδομή αρ.). Το κάθε πάτωμα είχε έξη ή επτά κάμαρες. Εξούσεν ο Πέτρος Ιωάννου Καβάφης (ο πατέρας μου) μεγάλος· το σπιτικό του είχε Γάλλο παιδαγωγό, Αγγλίδα νάρσα, υπηρέτους Γραικούς ως τέσσερες πέντε, χώρια Ιταλόν αμαζά κ' Αιγύπτιον σείση. Τα έπιπλά του, τ' αμάξια, τ' ασημικά, τα υαλικά ήσαν με λούσο σπάνιο τότε μεταξύ των Γραικών. Η περιουσία του όμως ήταν μικρή και ολίγα άφισεν αποθνήσκοντας. Αλλά εκέρδιζε πολλά και εξόδευεν αφθόνως βασιτώντας στην κοινωνία υψηλό βαθμό μεγαλεμπόρου»⁴¹.

41. «Η Γενεαλογία του Καβάφη», όπ. παρ., σελ. 628.

Η οικογένεια του Πέτρου Ιω. Καβάφη διακρίνονταν για τη ζωή της στην Αλεξάνδρεια. Εζούσε άνετα, πλούσια. Εκέρδιζε πολλά και εξόδευεν αφθόνως, μας λέει ο ποιητής για τον πατέρα του, ο οποίος ήταν ο άνθρωπος που ήθελε η οικογένειά του να ζει καλά και όχι να αποθησαυρίζει χρήματα. Δεν έκανε τοποθέτηση των χρημάτων του σε ακίνητα, σε γούνες, σε χρυσά. Τα εξόδευεν αφθόνως. Γι' αυτό και ολίγα άφισεν αποθηήσκοντας. Ξεκάθαρα με όσα μας λέγει στην «Γενεαλογία» του ο ποιητής ο πατέρας του ήταν άνθρωπος της ζωής και όχι της αποθησαύρισης πλούτου. Αυτός κρατούσε σε υψηλό βαθμό την εμπορική δραστηριότητα του «Οίκου Καβάφη και Σία» και την κοινωνική θέση της οικογένειας. Με το θάνατό του ο οίκος Καβάφη έχασε τον άνθρωπο που τον ανέπτυξε και η οικογένεια τον στυλοβάτη της. Η παρακμή της εταιρίας και της οικογένειας Καβάφη άρχισε σιγά-σιγά να γίνεται αισθητή. Κι ασφαλώς περιόρισαν τον τρόπο της ζωής τους, την πολυτέλεια, την αφθονία. Έπαψαν να 'ναι μια από τις πρώτες οικογένειες της Αλεξάνδρειας. Σ' αυτή την περίπτωση η ανάγκη της διατροφής των παιδιών και της αξιοπρεπούς διαβίωσης της οικογένειας οδηγεί στον ολισθηρό δρόμο της πώλησης και αυτών των οικογενειακών κοσμημάτων, κάθε περιουσιακού στοιχείου που απόμεινε από την καλή εποχή.

Ένα είναι βέβαιο από την εμπορική δραστηριότητα των Καβάφηδων. Η λαμπρή άνοδος της οικογένειας που άρχισε από την Κωνσταντινούπολη, πέρασε στα χρόνια της Επανάστασης του 1821 στη Σύρα και κατέληξε στην Αλεξάνδρεια, οφειλόταν αρχικά στον παππού του ποιητή τον Ιωάννη Καβάφη, για να φτάσει αργότερα, στο μεσουράνημά της, με τον πατέρα του ποιητή, τον Πέτρο Ιω. Καβάφη, έναν πραγματικά αξιόλογο άνθρωπο, για τον οποίον δεν έχουμε άλλες μαρτυρίες. Η αδιαφορία των ανθρώπων πολλές φορές συντελεί στην ελλιπή πληροφόρηση της ιστορίας.

(1 8 6 3 - 1 9 3 3)

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

6403

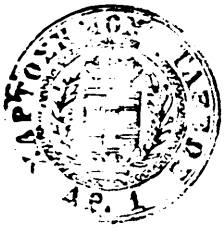
αριθμ. 5. Διορισμός...

αποφασίζω μετ' αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς
καὶ ἐπιτάσσω τὸν ἀποστολὴν ἀποστολῆς
3: ἐν ὅσῳ τὸν ἀποστολὴν ἀποστολῆς,
ἐν ὅσῳ τὸν ἀποστολὴν ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.
1877. ἀποστολῆς.

ἀποστολῆς ἀποστολῆς 37:
ἀποστολῆς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς. -
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς ἀποστολῆς. -
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.
ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς ἀποστολῆς ὡς ἀποστολῆς.

ἀποστολῆς ἀποστολῆς 12. ὡς ἀποστολῆς 1847.

ἀποστολῆς ἀποστολῆς -
ἀποστολῆς ἀποστολῆς -

Οι υπογεγραμμένοι βεβαιώνουν πως ο κ. Παναγιώτης Καβάφης εις κατασκευαστικόν, εχθρικήν
 βλάβην εις τὸν ναυπηγικόν σταθμόν αὐτοῦ ἐτὸς 1827.
 ὡς ἔδειξε μέχρι τοῦ ἐτὸς 1831 ἔχει μὲν ἔχει
 ἄνευ ἰσομετρίας ὑποδείξει, α.

Οὗτοι βεβαιῶσι ὅτι κατὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν καὶ
 ἄλλων ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐπιτελεσθέντων ἐργῶν
 κατεσκευάσθησαν οὗτοι ἰσομετρικῶς.
 ἐν ἔργῳ αὐτῷ 12. Ἰουλίου. 1848.

Οἱ ἀνωτέρω ἰσομετρικῶς
 ἔργα ἐτελεσθέντα
 " Νικόλαος Παναγιώτης
 " Ν. Καβάφης

Φωτοτυπία της βεβαίωσης τριῶν Ερμουπολιτῶν για το αληθινό περιεχόμενο της
 αἴτησης του Π. Ι. Καβάφη.

Αύξων αριθ.	Όνομα και επώνυμον.	Ηλικία.	Πατρίς.	Έγγαμος ή άγαμος.	Έποχή σταθερής μονής
6585	Βασιλείος Π. Μαρούς	21	Κάσος	Άγαμος	1850
6402	Νικόλαος Μ. Σπυριδάκης	22	Έρμούπολις	,	1850
6403	Πέτρος Ίω. Καβάφης ✓	52	Κωνσταντινούπ.	,	1827

Φωτοτυπημένο απόσπασμα απ' το Δημοτολόγιο Έρμουπόλεως

Ο Κ. Π. Καβάφης σε νεαρή ηλικία.

Επάγγελμα.	Πού έδωκε τόν όρκον της ύποταγής.	Αριθμός της Δηλώσεως	Πότε έδωκε τόν όρ- κον της ύποταγής	Παρατηρήσεις.
Ναυτικός	Είς Δημαρχ. Έρμουπ.		20 Ίουλιού 1847	
Παπλωματάς	,		, , ,	
Έμπορος	,		12 , ,	

με το όνομα και τα άλλα στοιχεία του Π. Ι. Καβάφη.

Η μοναδική φωτογραφία του Πέτρον - Ι.
Καβάφη που σώθηκε εν μέρει.

Η Χαρίκλεια, μητέρα του
Κ. Π. Καβάφη

Τμήμα της μονής Προδρόμου Σερρών. Στον τοίχο υπάρχει η επιγραφή (με πλίνθους και από κάτω προς τα πάνω):

ου
ου κ(αί) Θεοδοσίου δικαί-
1838(;) 'Ιουλίου 17 επί Σάββα ή γουμέν

Παλιά βρύση στη συνοικία Απάνω Καμενίκια των Σερρών.

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ

ΗΝΙΟΧΕ

*Στον Γιώργο Καφταντζή
χαιρετισμός απ' τον Παρνασό μου.*

Ηνίοχε δελφικέ και σικελικέ
 με το πρόσωπο που γνοάζει
 εσύ ο δυνάστης του νου μου
 και των ματιών μου,
 με τον ποδήρη χιτώνα
 και με την ταινία
 του εστεμένου αρματοδρόμου
 πάνω στο τέθριππο άρμα σου,
 στο άρμα του Ήλιου,
 μάταια με καλείς στους αγώνες.
 Δεν υπάρχουν πια αρματοδρομίες
 στην θανάσιμη άσφαλτο.

20.12. '82

ΣΕΡΡΑΙΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΣΑΚΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Πού είναι παπού το σπίτι σου τ' αξέχαστο, τ' ωραίο,
πούχε τον ήλιο τον χρυσό αυγή κι εσπερινό του
και το φεγγάρι τ' αργυρό τις νύχτες στην αυλή του;
πούχε τον κήπο ολάνθιστο με την κληματαριά του,
τριγύρω δέντρα καρπερά με τα πουλιά στα κλώνια;
Πού είναι παπού η γειτονιά, οι βραδυνές βεγγέρες
με τα πολλά παιδόπουλα που παίζαν και γελούσαν;
Πού είταν παπού η αλάνα σας που παίζατε το τόπι
και τις βραδυές ολόγλυκες που στήνατε καντάδες;

Ήταν παιδί μου, κάποτε, στα παιδικά μου χρόνια
εδώ που βλέπεις χτίρια ψηλά και κολλημένα,
με τα μπαλκόνια τα στενά που δένουν την ψυχή σου
και κλείνουν τον ουρανό και κρύβουν τον ήλιο.
Τώρα, όλα γίναν όνειρο και μείναν στην καρδιά μου.
Κι ό,τι κι αν ζει κάθε παπούς και χάνεται και φεύγει,
για τα εγγόνια γίνεται όμορφο παραμύθι.

Απ' την ανέκδοτη συλλογή
«ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΣ» 1980

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΑΛΕΞΙΑΔΟΥ

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Πολύ με παίδεψε αυτή η Νύχτα,
έφευγες βιαστικά μέσ' τη βροχή,
Κι' εγώ άνοιγα ικετευτικά τις παλάμες μου,
παρακαλώντας να επιστρέψης.

Μάταια όμως,
τυλίγονταν όλα σ' ένα πέπλο,
βαθειάς και σκληρής σιωπής.
Όταν κιόλας χάραζε,
διάβαζα στις ανοιχτές ακόμη παλάμες μου,
την οδύνη του χωρισμού.

ΣΤΡΥΜΟΝΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩ ΠΕΠΟΛΙΣΜΕΝΟΝ
ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΩ ΗΡΙΟΝ ...*

Απόδοση-Σχόλια
ΑΝΤΩΝΗ ΠΡΟΚΟΥ

Πλάι στο Στρυμόνα, απ' τον τρανόν Ελλήσποντο χτισμένη,
ω Αμφίπολη, μνημείον εσύ της Ηδωνής Φυλλίδας,
ο ναός ερείπιο της λαμπρής μονάχα Βραυρωνίδας
και το νερό του ποταμού, που όλοι ποθούν, σου μένει ...
Την πόλη, που άναψε άλλοτε πολέμους στους Αιγείδες,
σε δυο όχθες ράκος άλικο, διαβάτη μου, την είδες.

Λήμμα: ζητεί το επίγραμμα, ότι δυσνόητόν εστι και εσφαλμένον.

Πραγματικά, σε αρκετές απορίες πρέπει να προσπαθήσουμε ν' απαντήσουμε, αρκετά προβλήματα ν' αντιμετωπίσουμε, αν θέλουμε να ερμηνεύσουμε αυτό το επίγραμμα. Κατ' αρχήν, πρόκειται τάχα για επιτύμβιον, γραμμένο, κατά τη συνήθεια που αναφέραμε στην Εισαγωγή μας, για ένα μυθικό πρόσωπο, δηλ. για τη Φυλλίδα, την κόρη του βασιλιά της Θράκης Σίθωνα, που ένας απ' τους γιους του Θησέα με τη Φαίδρα, γυρίζοντας απ' την Τροία, τη γνώρισε και την ερωτεύτηκε; Δεν αποκλείεται να 'ταν αυτή η πρόθεση του ποιητή να θεωρούσε, δηλ. ολόκληρη την ερειπωμένη Αμφίπολη ένα ηρίον, ένα μνημείο, έναν τάφο της άτυχης ετούτης Φυλλίδας, που ο Δημοφών (έτσι λεγόταν αυτός ο γιος του Θησέα), της υποσχέθηκε φεύγοντας για τον τόπο του, πως σύντομα θα γυρίσει να την κάμει γυνάικα του. Άργησε όμως να πραγματοποιήσει την υπόσχεσή του αυτή κι η Φυλλίς αυτοκτόνησε: σύμφωνα μάλιστα με τους ίδιους αυτούς μύθους που όλοι τους διαμορφώθηκαν μόνο σε μεταομηρικές εποχές), μεταμορφώθηκε απ' τους θεούς σε μυγαλιά. Το πιθανότερο όμως είναι, κατά τη δική μου προσωπική γνώμη, πως δεν πρόκειται για επιτύμβιο προσώπου (ιστορικού ή και μυθικού), αλλά για επίγραμμα ε π ι δ ε ι κ τ ι κ ό: ειδικότερα μάλιστα του είδους εκείνων απ' το βιβλίο ΙΧ, που αναφέρονται σε δηλώσεις και σε καταστροφές πόλεων, όπως λ.χ. το 101 για τις Μυκήνες, το 104 για το Άργος, το 151 για την

Κόρινθο (όπως και το 283), το 152 για το Ίλιον, κλπ. Αν η εκδοχή αυτή αληθεύει, το πιθανότερο είναι, πως ο ποιητής, θρηγνώντας για την καταστροφή μιας πόλης, της Αμφίπολης, επιτρέπει στη φιλοπαίγμονα φαντασία του κάποιους λεκτικούς χαριεντισμούς με την τόσο πρόσφορη για κάτι τέτοια μυθολογία της έδωσε την ποιητική άδεια να την παρομοιάσει με μνημείον, με η ρ ί ο ν, μιας κόρης της Θράκης, παρατημένης και ξεχασμένης απ' τον άπιστο, ίσως κι επιπόλαιο μοναχά, Αθηναίο. Να υπαινίσσεται μήπως ο ποιητής μιαν απ' τις πολλές περιπτώσεις, ίσως μάλιστα κι όλες μαζί με τον τρόπο αυτόν μυθοποιημένες, που οι Αθηναίοι, άλλοτε από αμέλεια, άλλοτε πάλι από πολιτική εμπάθεια, άφησαν να φύγει απ' τα χέρια τους η όμορφη και πλούσια μακεδονική πόλη, που κάποτε κατάφεραν με τόσες θυσίες να εποίκισουν, όπως γράψαμε και στα σχόλιά μας για το ΥΠ, 485; Δεν αποκλείεται ... Κατ' αρχήν ας θυμηθούμε την περίπτωση του 424 π.Χ., που αν και ξέρανε τις βλέψεις της Σπάρτης, δεν ενίσχυσαν όταν έπρεπε τις δυνάμεις του Ευκλέους και του Θουκυδίδου (του μετέπειτα, κι ίσως γι' αυτήν την ατυχία του, ιστορικού), κι έτσι την πολιορκήσε και πολύ εύκολα την κατάκτησε ο Βρασιδάς. Επίσης μνημονεύω τα περιστατικά του 357 π.Χ., όταν εξαπατημένοι απ' το Φίλιππο το Β', τον πατέρα του Μεγαλέξανδρου, αλλά μπορεί κι από πάθος εναντίον των Αμφιπολιτών, άφησαν να την καταλάβουν οι Μακεδόνες. Πικρά τους ονειδίζει γι' αυτό ο Δημοσθένης στον Α' Ο λ υ ν θ ι α κ ό (εδ. 8): «Εί γάρ, ὅθ' ἤκομεν Εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες καί παρήσαν Ἀμφιπολιτῶν Ἱέραξ καί Στρατοκλής ἐπί τουτί τό βῆμα, κελεύοντες ἡμᾶς πλεῖν καί παραλαμβάνειν τήν πόλιν, τήν αὐτήν παρειχόμεθ' ἡμεῖς ὑπέρ ἡμῶν αὐτῶν προθυμίαν ἤνπερ ὑπέρ τῆς Εὐβοέων σωτηρίας, εἶχετ' ἄν Ἀμφίπολιν τότε καί πάντων τῶν μετά ταῦτ' ἄν ἦτ' ἀπηλλαγμένοι πραγμάτων».

Άλλο πρόβλημα είναι, το σημαντικότερο ίσως, η γραφή και κατά συνέπεια το νόημα των δυο πρώτων στίχων, που οι περισσότερες εκδόσεις τους θέλουν έτσι:

Στρυμόνι καί μεγάλῳ πεποτισμένον Ἑλλησπόντῳ
ἤριον Ἠδωνῆς Φυλλίδος, Ἀμφίπολι ...

Παλιότερα, ακολουθώντας αβασάνιστα κάπως αυτή τη γραφή, τους μετέφραζα:

Ἀπ' τό Στρυμόνα, ἀπ' τόν τρανόν Ἑλλησποντα λουσιμένη,
ᾧ Ἀμφίπολη, μνημούρι ἐσύ τῆς Ἠδωνῆς Φυλλίδας ...

Δε χρειάζονται πολλές γεωγραφικές γνώσεις, φτάνει μια γενική, η αδρομερής μόνον αντίληψη των χωρογραφικών λεπτομερειών, για να κάμει κανένας τη σκέψη, πως η Αμφίπολη, χτισμένη κοντά στο μέρος όπου ο Στρυμόνας εκβάλλει στο Στρυμονικό Κόλπο (το σημερινό Κόλπο του Ορφανού), δεν είναι δυνατόν να βρέχεται κι απ' τον Ελλησποντο. Ξέρουμε όλοι μας πόσο μακριά βρίσκονται αυτά τα ακούρης Ἀθαμαντίδος αἰπά ρέεθρα), όπως ονομάζει ο Απολλώνιος ο Ρόδιος τα στενά των Δαρδανελιῶν, όπου πνίγηκε η Ἑλλη, η κόρη του βασιλιά του βοιωτικού Ορχομενού, του Αθάμαντα, και της Νεφέλης (Α ρ γ ο ν. Α' 927). Γι'

αυτό κι ο εξαιρετος μακεδόνας ποιητής και λαμπρός ιστορικός της όμορφης πόλης του, των Σερρών, ο παλιός και καλός φίλος Γιώργος Β. Καφταντζής, με υποσημείωσή του στο δεύτερο τόμο της ιστορίας του (όπου με τίμησε, δημοσιεύοντας το επίγραμμα στην πρώτη εκείνη δική μου μετάφραση), εύκολα μ' έπεισε, πως ο πρώτος στίχος πρέπει να διαβαστεί:

Στρυμόνι καί μεγάλω πεπολισμένον Έλλησπόντω ...

Αυτά για την ορθότητα των γραφών: πεποτισμένον; ή μήπως πεπολισμένον; Και για τον Έλλησποντο; Ο φίλτατός μου ιστορικός δέχεται, επικαλούμενος και την επιμαρτυρία του Στράβωνα, ότι και το Αιγαίον πέλαγος μέχρι του Θερμαίου κόλπου και της κατά Θετταλίαν και Μακεδονίαν θιλάσσης άπαν άξιοῦσιν Έλλησποντον προσαγορεύειν δεῖν, μάρτυρα καί "Όμηρον κηλοῦντες ...» (*Ιστορία της πόλεως Σερρών*, τόμ. Β', σελ. 162). Δίχως να συντάσσομαι με την τελευταία ετούτη γνώμη του Καφταντζή, αλλά και δίχως πρόθεση να την ανασκευάσω, ας τολήσω να προσθέσω λίγες παρατηρήσεις:

Στην ευρύτερη εκείνη περιοχή της μακεδονικής γης, που, κατά τον Ηρόδοτο (Η' 115), βρίσκεται «περί τό Πάγγαιον όρος» και «καλέεται Φυλλίς, κατατείνουσα τά μέν προς έσπέρην επί ποταμόν Άγγίτην εκδιδόντα εις τόν Στρυμόνα, τά δέ προς μεσαμβριήν τείνουσα ές αυτόν τόν Στρυμόνα», ανήκει κι η τοποθεσία των Εννέα Οδών, όπου χτίστηκε πόλη, που αργότερα, μετά την κατάκτησή της απ' τους Αθηναίους, ονομάστηκε Αμφίπολη. Οι αρχικοί κάτοικοι του τόπου ήταν επήλυδες Θράκες· ειδικότερα οι λεγόμενοι Ήδωνες ή Ηδωνοί, που λέγονταν έτσι απ' το μυθικό γενάρχη τους, τον Ηδωνό, γιο του Άρη και της νόμφης Κηλήρροης, κόρης του Νέστου. Τη θρακική προέλευση των πρώτων εκείνων κατοίκων υπαινίσσεται κι ο Αισχύλος, μιλώντας για παραποτάμιες πόλεις του Στρυμόνα, γειτονικές των θρακικών οικισμών (Π έ ρ σ α ι, 867-870):

οἱαι Στρυμονίου πελάγους Άγε-
λωῖδες εισί πάροιχοι
Θρηῖκων έπαύλων ...

Ίσως λοιπόν δεν θά 'ταν αποτέλεσμα ανεπιστημοσύνης μονάχα, κάποιας κπειρίας δικής μου, να διατυπώσω δειλά την υπόνοια, πως ο ποιητής του επιγράμματος με την πρώτη δοτική, δηλ. «Στρυμόνι», θέλησε να δηλώσει τον τόπο όπου βρισκονταν αυτό το η ρ ι ο ν, η Αμφίπολη, και με τη δεύτερη, δηλ. με την έκφραση «πεπολισμένον Έλλησπόντω», χρησιμοποιώντας μια δοτική οργανική, προσδιόρισε την τοπική προέλευση εκείνων που χτίσανε την πολυπαθή παραστρυμόνια πόλη (των Ηδωνών, των Θρακών, ανθρώπων που έφτασαν απ' τα μέρη του Έλλησπόντου), αν μάλιστα λάβουμε υπ' όψη μας και την κάπως ειδικώτερη σημασία του ρήματος πολίζω, που είναι: ιδρύω αποικία, χτίζω πόλη σε άλλη χώρα (βλ. και Ξ ε ν ο φ. Κ ύ ρ. Α ν ά β. ΥΙ, 6.4): «έπεμπον δέ καί οί πολέμοι ἤδη οἱ πλησίον οἴκουν προς Ξενοφῶντα, ακούοντες ότι οὔτος πολίζει τό χωρίον ...».

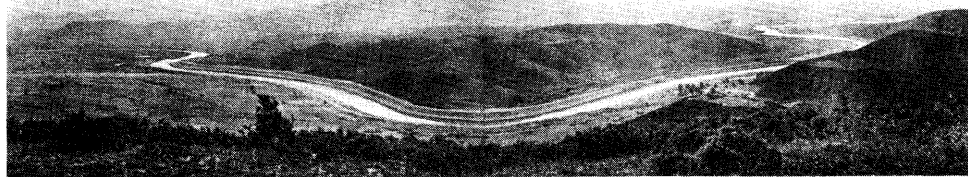
Για όλους αυτούς τους λόγους τροποποίησα έτσι τη μετάφραση των στίχων αυτών:

Πλάι στο Στρυμόνα, απ' τον τρανόν Ελλήσποντο χτισμένη,
ω Αμφίπολη, μνημείον εσύ της Ηδωνής Φυλλίδας ...

Στην Αμφίπολη υπήρχε, ανάμεσα στ' άλλα μνημεία της, και ναός της Βραυρωνίδος και ταυροπόλου Αρτέμιδος, απ' όπου έμειναν κατά τον επιγραμμματοποιό, μόνον λίγα ασήμαντα ίχνη: Ἰ χ ν ι α ν η ο υ. «Αἰθοπίην» ονομάζει την Ἄρτεμη ο Αντίπατρος, δηλ. λαμπρή, αστραφτερή, απ' το ρήμα αἰθω, που σημαίνει καίω, ανάβω, λάμπω. Ανάλογες σημασίες έχουν κι άλλα παράγωγα, όπως αἰθοψ (αἰθός + ὄψ), δηλ. κάτι που αστράφτει (κυρίως για τα μέταλλα): επίσης η ομηρική αἰθουσα (στοά με ανατολικομεσημβρινό άνοιγμα για να μπαίνει ο ήλιος), όπως και το μεταγενέστερο αἰθουσα, με τη σημασία οποιουδήποτε δωματίου που φωτίζεται, κλπ.

Αἰ γ ε ἰ δ α ι: Ἐτσι λέγονταν οι απόγονοι του Θησέως, γιού, καθώς ξέρουμε, του Αιγέως. Σιγά σιγά όμως, με τον καιρό, «αἰγεΐδες» ονομάστηκαν όλοι οι Αθηναίοι, που πραγματικά, όπως είδαμε, τόσο αγωνίστηκαν για να κατακτήσουν κι όσο το κατάφεραν να κρατήσουν αυτόν τον τόσο πλούσιο τόπο, τον τόσο πολύτιμο για τα μεταλλεία του, για την ξυλεία του, για τη γόνιμη γη του.

* Το παραπάνω μεταφρασμένο επίγραμμα του Αντίπατρου (Θεσσαλονικέως) είναι μέρος ανέκδοτης εργασίας του Αντώνη Πρόκου, με την οποία αποδίδονται στη νέα μας γλώσσα και σχολιάζονται επιγράμματα διαλεγμένα απ' τον ανεκτίμητο Θησαυρό της Ελληνικής Ανθολογίας (Παλατινής). Ο Αντώνης Πρόκος, τιμημένος δικαστής και ποιητής, υπηρέτησε στο Πρωτοδικείο Σερρών τους δύσκολους καιρούς που λυσσομανούσε ο εμφύλιος, και η πνευματική του προσφορά με τη δικαστική ακεραιότητα και τόλμη βοήθησαν αποφασιστικά την πόλη μας. Ο «Ορφέας» θεωρεί μεγάλη τιμή που δημοσιεύει συνεργασία του.

Ο λόφος της αρχαίας Αμφίπολης και ο ποταμός Στρυμόνας. Πανοραματική φωτογραφία του 1931.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΦΤΑΝΤΖΗ

ΔΥΟ ΑΡΧΑΙΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΕΡΡΩΝ

Είναι απίστευτο πόσο αντέχουν στο χρόνο οι αρχαίες γιορτές και τελεουργίες, πόσο βαθιές ρίζες έχουν στο λαό μας οι παλιές συνήθειες.

Τα δυο κείμενα που παραθέτουμε βεβαιώνουν αυτή την παρατήρηση. Το πρώτο ανήκει στον 3ο αιώνα μ.Χ. το δεύτερο στον 17ο αιώνα. Μιλούν για μια πανήγυρη που γίνονταν στην ίδια περιοχή ΒΔ του Σιδηροκάστρου (Σιντική στην αρχαιότητα, Σαντζάκι Σερρών στην τουρκοκρατία).

*

Το 1868 βρέθηκε σ' ένα χωράφι της Απάνω Τζουμαγιάς, μαρμαρίνη πλάκα με μεγάλη διγλωσση επιγραφή (ελληνικά-λατινικά). Η επιγραφή μπορεί να χωριστεί σε τρία μέρη. Στο 1ο διατυπώνεται δέηση των «κωμητών Σκαπτοπαρήνων των και Γρησειτών» προς τον θειότατον κλπ. αυτοκράτορα Γορδιανόν. Η κωμόπολη Σκαπτοπαρήνη κατά την επιγραφή ανήκε στην επαρχία των Παυταλιωτών, είχε κοντά της θερμά λουτρά, ήταν ανάμεσα σε δυο στρατόπεδα και σε απόσταση δυο μιλίων απ' αυτή γίνονταν δεκαπενθήμερη «διαβόητος πανήγυρις».

Με τη δέησή τους οι κωμητές ικέτευαν για την κατάπαυση των καταπιέσεων που τους κάνουν οι πανηγυριστές, οι οποίοι αφήνοντας τον τόπο της πανήγυρης πέφτουν στην κωμόπολη και εξαναγκάζουν τους κωμητές να τους φιλοξενούν δωρεάν, αλλά και οι στρατιώτες που στέλνονται αλλού και έρχονται στην κώμη και ζητούν δωρεάν τα πάντα.

Εκτός όμως απ' αυτούς, και οι άρχοντες της επαρχίας και οι επίτροποι του αυτοκράτορα που επιδημούν εκεί χάριν των λουτρών καταπιέζουν τους κωμητές οι οποίοι μη μπορώντας να τα υποφέρουν αυτά και έχοντας κατά νουν να εγκαταλείψουν την κώμη, πολλές φορές αναφέρθηκαν στους ηγεμόνες της Θράκης, που εξέδωσαν διατάγματα για την κατάπαυση των καταπιέσεων. Και για λίγο χρόνο έμειναν ανενόχλητοι οι κωμητές, μα ύστερα πάλι επαναλήφθηκαν οι καταπιέσεις και ενάντια στην επανάληψή τους ξανά ικετεύουν τον αυτοκράτορα και απειλούν ότι σε αντίθετη περίπτωση θα φύγουν και το ταμείο θα ζημιωθεί. Για την επιτυχία της δέησης παρακαλούν τον αυτοκράτορα να δημοσιευτούν τα διατάγματά του δημόσια σε στήλη.

2. Ακολουθεί: Η λατινική απόκριση του αυτοκράτορα που εκδόθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 238 και διαβιβιάστηκε στους κωμήτες με τον Πραιτωριανό (στρατηγό) Αυρ(ήλιο) Πύρρο με την οποία διατάσσονται οι κωμήτες να αποτανθούν πρώτα στο διοικητή της επαρχίας, και

3. Το νέο υπόμνημα που απευθύνεται προς το διοικητή με το δικηγόρο της Κοινότητας Διογένη τον Τύριο.

*

Το δεύτερο κείμενο είναι απ' το Seyahatnâme (κεφάλαιο XIII, βιβλίο X) του Εβλιγιά Τσελεμπή (μετάφρ. Β. Δημητριάδη, Θεσ/νίκη 1973, σ. 342).

Αποτελεί ένα απ' τα πιο όμορφα μέρη αυτού του συναρπαστικού οδοιπορικού, με τις γοητευτικές περιγραφές και τις πολύτιμες πληροφορίες του:

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΗΓΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΝΤΟΛΙΑΝΗΣ (DOLYAN PANAYURI)

Είναι ένας τόπος σταθμεύσεως στα όρια του καζά της Στρώμισσας, του Σαντζακίου []. Βρίσκεται σ' έναν τόπο εκτεταμένο και επίπεδο με εύφορα λιβάδια, πολλά δέντρα, άφθονες βοσκές και κατάφυτο από κρίνους. Είναι σαν ένα κάστρο, σαν ένα μεγάλο χάνι με πύλες από τις τέσσερις μεριές, με πολλά ανώγεια και κατώγεια πέτρινα δωμάτια. Είναι ένας τόπος πανηγυριού, που ευημερεί και ακμάζει. Στους δρόμους του, που έχουν κατασκευασθή σαν το καρό του σκακιού, δεξιά και αριστερά βρίσκονται περισσότερα από χίλια καταστήματα, σκεπασμένα από πάνω ως κάτω με κεραμίδια. Το έχτισε ο [] και είναι βακούφι του [].

Επάνω στις πύλες του υπάρχουν μεγάλα σεράγια. Τις ημέρες που γίνεται το παζάρι οι αξιωματούχοι, οι καθήδες και οι σερντάρηδες μένουν στα σεράγια αυτά με στρατιώτες και διοικούν. Υπάρχουν ασφαλή δωμάτια και αποθήκες, όπου τοποθετείται η σουλτανική δεκάτη που εισπράττουν οι εμίνηδες από το παζάρι.

Μια φορά τον χρόνο, την εποχή των κερασιών, συγκεντρώνονται στο πανηγύρι αυτό με τα άφθονα εμπορεύματά τους εκατό χιλιάδες άνθρωποι από την οθωμανική αυτοκρατορία (Rum), την Αραβία, την Περσία, τις Ινδίες (Hind ve Sind), τη Σαμαρκάνδη, το Μπάλχ, την Μπουχάρα, την Αίγυπτο, τη Συρία, το Ιράκ και ολόκληρη τη μακρινή Δύση (Frenqistan) και γενικά από τις τέσσερις άκρες (ekalim) του κόσμου όλοι οι έμποροι της ξηράς και της θάλασσας.

Εκτός από αυτούς που μπαίνουν στην αγορά του παζαριού, στις πεδιάδες

είναι βακούφι του ...: Δεν γνωρίζω ποιού ήταν βακούφι το κτήριο του πανηγυριού, από τις τέσσερις άκρες του κόσμου: Κατά λέξη «από τα επτά κλίματα του κόσμου» («ekalim-i seb'adan»)!.

έξω στήνονται πολλές χιλιάδες σκηνές διαφόρων ειδών, παράγκες και ελεεινές καλύβες από κουρελόπανα και από τραχιά υφάσματα(;). Στήνεται ένα στρατόπεδο εμπόρων του παζαριού, που είναι σαν το στρατόπεδο του Μεγάλου Αλεξάνδρου (Iskender-i Kübra) ή του Καϊχοσρόη ή του Δαρειού. Ο κάμπος αυτός γεμίζει με μιαν ανθρωποθάλασσα. Πολλές εκατοντάδες χιλιάδες φορτώματα εμπορεύματα βγαίνουν στη μέση και πουλιούνται και χιλιάδες φορτώματα εμπορεύματα αγοράζονται. Βρίσκει κανείς ακόμη και το γάλα του πουλιού και του ανθρώπου και του λιονταριού. Του πουλιού το γάλα είναι το αυγό, του ανθρώπου το γάλα είναι το γάλα της γυναίκας και του λιονταριού το γάλα είναι το κρασί το αδιάντροπο. Και αυτά ακόμη βρίσκονται. Επίσης από τα είδη των αυγών μπορεί να βρη κανείς αυγό στρουθοκάμηλου και μικρό πουλί του ανθρώπου και τρυφερό αρνάκι του ανθρώπου και τρυφερά παιδάκια (ciger köse) μπορεί να βρη κανείς.

Τις ημέρες εκείνες του παζαριού έρχονται από όλα τα χωριά και τις κωμοπόλεις και τις πόλεις όλες οι συντεχνίες των τροφίμων και των ποτών, των αρτοποιών, των μαγείρων και των βυρσοδεψών. Με τα εμπορεύματά τους χιλιάδες καταστήματα σχηματίζουν ένα στρατόπεδο Çemarıg (;). Οι άνθρωποι σπρώχνουν ο ένας τον άλλο με τους ώμους τους· σαράντα μέρες και σαράντα νύχτες διαρκεί με μεγάλη ζέση το ευχάριστο παζάρι.

Πουλιέται κάθε είδους εμπόρευμα. Ακόμη και γυναίκες πουλούν φανερά τα κρυφά τους εμπορεύματα. Πολλές χιλιάδες άνθρωποι αποκτούν τα πλούτη του Κροίσου. Πολλές χιλιάδες άνθρωποι με τις διασκεδάσεις και τις ασωτείες τους βρίσκονται σε ανάγκη και ενός άσπρου και ενός σπόρου και ενός ρούχου!

Ακόμη στη μεγάλη αυτή γιορτή γίνεται χωριστά παζάρι αρνιών. Εκατοντάδες χιλιάδες αρνιά και κατσίκια πουλιούνται. Χιλιάδες άλογα και μουλάρια πουλιούνται στο αλογοπάζαρο. Μόνο που, επειδή δεν υπάρχουν στη Ρούμελη καμήλες, δεν υπάρχει καμηλοπάζαρο. Υπάρχει παζάρι για αγελάδες και βουβάλια.

Υπάρχει και ανθρωποπάζαρο. Πουλιούνται χιλιάδες ηλιόλαμπροι, φεγγαροπρόσωποι ωραίοι νέοι και ωραίες νέες, κορίτσια και παιδιά. Στήνεται χωριστά παζάρι αράπηδων μαύρων Αβυσσηνών. Αμέσως έρχονται 40-50 χιλιάδες άνθρωποι και αγοράζουν μαύρους αράπηδες. Γιατί στις χώρες αυτές οι μαύροι και οι μαύρες είναι δούλοι πολύ ευπρόσδεκτοι.

από κουρελόπανα ... (:): Στο κείμενο υπάρχουν οι λέξεις «*halas melas pelas*» του Καϊχοσρόη (*Keyhusrev*): Μυθικός βασιλιάς του Ιράν, τα κατορθώματά του περιγράφονται στα έργα πολλών ποιητών της Περσίας².

ένα στρατόπεδο ...: Μια ανεξαρκίβωτη λέξη: «*Çemarıg*».

τα πλούτη του Κροίσου (*Karun*): Τα μυθικά πλούτη του Κροίσου και η απληστία του αναφέρονται και στο Κοράνιο· για τιμωρία του άνοιξε η γη και τον κατάνιε μαζί με τα πλούτη του¹.

Υπάρχουν αγορές, όπου μένουν όλες οι συντεχνίες, η κάθε μια σε χωριστή περιοχή. Στα καταστήματα και στα πάμπολλα πέτρινα και σκεπασμένα με κεραμίδια σπίτια του τόπου αυτού, που μοιάζει με κάστρο, μένουν μεγαλέμποροι που έχουν πολλές εκατοντάδες χιλιάδες γρόσια.

Η πρόσοψη κάθε μικρού καταστήματος μοιάζει με κατάφορτο με στολίδια και μαργαροποίκιλτο κινέζικο ναό ειδώλων, καθώς τοποθετούν σε κοινή θέα κάθε λογής υφάσματα μεταξωτά, αραχνούφανα, χρυσούφανα, πορφύρες, βελούδα, ατλάζια, κατηφέδες, χρυσοκέντητα μεταξωτά. [Βλέπει κανείς ακόμη] ρουμπίνια, σάπφειρους, σμαράγδια, διαμάντια, λίθους της Κεϊλάνης, χρυσόλιθους, περουζέδες, μαργαριτάρια, σάρδιους της Ύμενης, μάτια της θερμότητας, μάτια της γάτας, μάτια του ψαριού και χιλιάδες άλλα είδη πολύτιμα και τυχερά πετράδια. Πουλιέται κάθε είδους σπάνιο και ακριβό εμπόρευμα. Γιατί με το να είναι αυτό το οχυρωμένο σαν κάστρο χάνι του παζαριού ένας τόπος ασφαλής, ο καθένας βγάζει στην πρόσοψη του καταστήματός του τα ανεκτίμητα εμπορεύματά του.

Το μεγαλύτερο όμως μέρος των μεγαλεμπόρων αυτών πουλούν στα καταστήματά τους που βρίσκονται στην ανοιχτή αγορά του υπαίθριου πανηγυριού και στις σκηνές τους. Στον χώρο αυτό τον ανοιχτό και σαν λαβύρινθο στήνονται χιλιάδες καταστήματα, χιλιάδες σκηνές και περίπτερα. Βρίσκονται σε σειρές 20-30 χιλιάδες σκηνές διαφόρων ειδών και από τη μιαν άκρη ως την άλλη τέντες από κιλίμια και χράμια. Ο γλοερός αυτός χώρος με τις σκηνές μοιάζει με κήπο από κρινούς. Εκεί γίνονται οι αγοραπωλησίες.

Εκτός από τα ηγεμονικά μαγειρεία σε χίλια ίσως μέρη ψήνουν ολόκληρα αρνιά και αρνάκια. Υπάρχουν ακόμη περισσότερα από χίλια καφενεία, καταστήματα που πουλούν μποζά και κρασοπουλειά. Αλλά όταν κανείς μεθά άσχημα ξεπερνώντας τα όρια και ζητά καβγάδες και διαπληκτισμούς, αμέσως ο μολάς της πόλης των Σερρών και ο τσορμπατζής των γενιτσάρων της, ο εμίνης και ο βοεβόδας της και ο επίτροπός της (mütevelli), όλοι σπεύδουν εκεί, συλλαμβάνουν τους ταραχοποιούς και τους τιμωρούν με ραβδισμούς και πρόστιμο. Είναι ένας τόπος πολύ ασφαλής.

Και όσοι ταχυδακτυλουργοί και ακροβάτες επάνω στην επιφάνεια της γης, βρίσκονται στις πλατείες και τις σκηνές. Άλλοι είναι θαυματοποιοί, άλλοι παίζουν με φιάλες, άλλοι είναι σχοινοβάτες, άλλοι είναι χαρτοπαίχτες, άλλοι

μάτια ... του ψαριού: Δεν γνωρίζω ποιούς πολύτιμους ή ημιπολίτιμους λίθους δηλώνει ο Εβλιγιά με τις περιέργες αυτές ονομασίες.

σκηνές διαφόρων ειδών: Τα χειρόγραφα έχουν τη χωρίς έννοια λέξη «*bulneva*». Διορθώνω σε «*bu al-enna*'». Ακόμη μια φορά έχουμε μια αραβική φράση που γράφεται όπως ακούγεται.

ηγεμονικά (Keykanus).

παίζουν με σκιές, άλλοι με δοχεία, άλλοι με μαχαίρια, άλλοι επιδεικνύουν τη δύναμή τους, άλλοι παίζουν με σκοινιά, άλλοι παίζουν με φλόγες, άλλοι έχουν κουκλοθέατρο ή θέατρο σκιών, άλλοι κάνουν αγυρτίες, άλλοι κάνουν τούμπες, άλλοι παίζουν με δίσκους, ποτήρια, μπουκάλια, φωτιές, πέτρες, φιάλες, κούπες στεφάνια, σπαθιά, άλλοι παίζουν με αρκούδες, μαϊμούδες, κατσίκια ή γαϊδούρια, άλλοι παίζουν με ρόπαλα, λάσα, φίδια, τράπουλες, πουλιά, αναμμένα κάρβουνα, χαρτιά, καθρέφτες, πιάτα, μπάλες. Με λίγα λόγια οι φημισμένοι ταχυδακτυλουργοί όλου του κόσμου και όλοι οι αγύρτες και οι παλιάνθρωποι βρίσκονται στη μεγάλη αυτή ανθρωποσυναξή.

Σε όλες τις σκηνές και τις ανοιχτές αγορές υπάρχουν κάθε χώρας τραγουδιστές, κιθαριστές, χορευτές, μουσικοί, γελωτοποιοί, κωμικοί, παραμυθάδες, ραψωδοί, παλαιστές, αθλητές, τοξότες, γενναίοι κι όμορφοι νέοι, τίμια, αγαπημένα αγόρια της εποχής τους, και τραγουδίστριες ακόμη, όλοι βρίσκονται στο ευχάριστο αυτό παζάρι. Γίνεται μια μεγάλη γιορτή.

Αν πεθάνης χωρίς να το έχεις δει αυτό, ή χωρίς να έχεις δει το κόψιμο του Νείλου στην Αίγυπτο, ή χωρίς να έχεις δει τους ετήσιους εορτασμούς των γενεθλίων του σείχη Σεϊντ Αχμέτ του Βεδουίνου και του σείχη Ιμπραχίμ Ντασουκί στην Αίγυπτο, πεθαίνοντας να μην πης: «Η ζωή μου τελείωσε στον κόσμο αυτό· πολλά πράγματα είδα». Οι μέρες της μεγάλης αυτής ανθρωποσυνα-

ραψωδοί: Κατά λέξη: «που απαγγέλλουν gazel».

το κόψιμο του Νείλου: Η μέρα που γινόταν το γαρέμισμα του χωματένιου φράγματος και το άνοιγμα των καναλιών («ayem-i bebr al-bahg»), όταν τα νερά του Νείλου βρίσκονταν στο υψηλότερό τους σημείο (συνήθως στις αρχές του Αυγούστου), γιορταζόταν στο Κάιρο με μεγάλη επισημότητα και με καθολική συμμετοχή του λαού¹.

του σείχη ... του Βεδουίνου (Seyh Sayyid Ahmed al-Bedavi) και του σείχη Ιμπραχίμ Ντασουκί (Seyh Ibrahim Dasuki): Ο πρώτος είναι περίφημος άγιος των μουσουλμάνων Αιγυπτίων. Ο τάφος του βρίσκεται στο Tanta του Δέλτα του Νείλου². Οι ετήσιοι εορτασμοί των γενεθλίων του, που τους τιμούσε όλος ο πληθυσμός της Κάτω Αιγύπτου με προσκύνημα στον τάφο του σείχη, ήταν τρεις· ο μεγαλύτερος συνέπιπτε με την εποχή που ο Νείλος ήταν πλημμυρισμένος και προτού ανοίξουν τα κανάλια. Οι εορτασμοί κρατούσαν οκτώ ημέρες ο καθένας και μία εβδομάδα αργότερα γιορταζόνταν τα γενέθλια του επίσης μεγάλου αγίου σείχη Ιμπραχίμ Ντασουκί στην πόλη Dasuk, στην ανατολική όχθη του δυτικού κλάδου του Νείλου. Οι εορτασμοί αυτοί δεν είχαν μόνο θρησκευτικό χαρακτήρα, αλλά ήταν ευκαιρία και για μεγάλα πανηγύρια, όπως αυτό που περιγράφει εδώ ο Εβλιγιά¹. Η μνεία των παραπάνω εορτασμών ταυτόχρονα με το πανηγύρι της Ντόλιανης πρέπει να σημαίνει ότι ο Εβλιγιά τα είχε δει πρόσφατα, όταν έγραφε το τμήμα αυτό του έργου του².

ξης είναι, όσο και οι νύχτες της, σαν μια ευτυχισμένη πρωτοχρονιά ενός βασιλιά των Χορασμίων.

Με λίγα λόγια στο εργαστήρι του παζαριού αυτού ο καθένας δουλεύει και κερδίζει όσα του είναι γραφτό. Άλλοι χάνουν την περιουσία τους και το κεφάλι τους. Αυτοί που απομένουν έπειτα από την όμοια με Κουρμπάν Μπαϊράμι μέρα, ο καθένας πηγαίνει στη δική του πατρίδα και δεν μένει κανείς άνθρωπος ή γιος ανθρώπου στον τόπο αυτό της γιορτής: ο τόπος γίνεται σαν μύλος που του έκοψαν το νερό. Νουθετείται κανείς με τη σκέψη: «Άραγε στην έκταση αυτή δεν υπάρχει άνθρωπος ή γιος ανθρώπου». Σαν να είναι ο κόσμος αυτός ένα εργαστήρι ονείρων. Αμέσως ο φιλόσοφος του θείσμου αντιλαμβάνεται στον τόπο αυτό την κατάσταση του εφήμερου κόσμου και αποτραβιέται από τη ματαιότητα των εγκοσμίων. Είναι ένας τόπος με περίεργα και παράξενα θεάματα. Έτσι συμβαίνει στην οικουμένη. Έπειτα απ' αυτό βαδίσσαμε πέντε ώρες προς το Kible από τόπους δασωμένους και αγκαθωτούς ...».

Βασιλιά των Χορασμίων (Harizm): Όνομα μιας περσικής φυλής, που κατοικούσε στην περιοχή του ποταμού Amu-Darya (Ώξου). Οι μύθοι που αναπτύχθηκαν εκεί στην προϊσλαμική εποχή έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στη μετέπειτα περσική λογοτεχνία. Οι εορτασμοί της πρωτοχρονιάς (Nevruz, στις 22 Μαρτίου) γιορτάζονταν με ιδιαίτερη λαμπρότητα από τους Πέρσες.

Κουρμπάν Μπαϊράμι: Η γιορτή της θυσίας, που αρχίζει στις 10 του αρχαικού μήνα Zilhicce και διαρκεί τρεις ημέρες.

Παλιό σπίτι στη συνοικία Ιμαρέτι των Σερρών.

ΤΟ ΔΙΜΗΝΟ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ

ΕΓΓΡΑΨΑΝ ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: «Σ' ένα παλιό νταμάρι, ανατολικά του χωριού Νέα Καρβάλη Καβάλας, κατασκευάζεται υπαίθριο θέατρο στα πρότυπα των αρχαίων θεάτρων. Ήδη έχει κτισθεί η σκηνή και μερικές κερκίδες. Οι εργασίες ανέγερσης παρακολουθούνται με μεγάλο ενδιαφέρον από το νομάρχη του νομού Καβάλας, αλλά και από τους Καβαλιώτες που θ' αποκτήσουν ένα ακόμα υπαίθριο θέατρο εκτός απ' αυτά που υπάρχουν, των Φιλίππων και της Θάσου».

Εμείς τί να σχολιάσουμε! Την πολυπραγμοσύνη των Καβαλιωτών ή τη σερραϊκή μακαριότητα!

Ας σημειωθεί ότι στις αρχές του έτους με πρωτοβουλία του νομάρχη Σερρών είχε αποφασιστεί από το ΘΑΜ ο εκσυγχρονισμός του παλιού θεάτρου του ΟΡΦΕΑ. Οι δαπάνες θα καλύπτονταν από τα μισθώματα, πράγμα για το οποίο συναινέσε ο Όμιλος.

Για άγνωστους όμως λόγους η ωραία αυτή ιδέα ματαιώθηκε.

ΜΕΛΕΤΟΥΝ Τη μεταφορά της Δημαρχίας στο νομαρχιακό μέγαρο και την ανέγερση νέου διοικητηρίου. Θαυμάσια ιδέα, αρκεί να μην πειράξουν το μοναδικό σε αισθητική χάρη και αρχιτεκτονική οικονομία κτίριο της Νομαρχίας. Και αρκεί να εξαφανίσουν το άχαρο οικοδομικό συνούλευμα της Δημαρχίας, χωρίς να υψώσουν στη θέση του κανένα νέο «προσοδοφόρο» τσιμεντένιο τερατούργημα, αλλά να επεκτείνουν την κεντρική πλατεία χαρίζοντας έτσι στην πόλη έναν χώρο άνετο και ασφαλώς απ' τους ομορφότερους της Μακεδονίας. Και θάναι για πρώτη φορά στην ιστορία των Σερρών, που η Δημαρχία δε θα συμπορευτεί με τον εμπορικό υπολογισμό και τους οικοπεδοφάγους.

Η ΣΠΕ γιόρτασε τον περασμένο Νοέμβριο τα εικοσάχρονά της μ' ένα εκλεκτό και πολυήμερο πρόγραμμα που περιλάμβανε Θέατρο, Μχιρονέτες, Κοντσέρτο, Καραγκιόζη, Ομιλία κλπ. Έτσι μ' αυτές τις εκδηλώσεις επισφράγισε επάξια την μέχρι τώρα πολύτιμη πολιτιστική της προσφορά στην πόλη μας.

ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ που λειτουργεί κάθε Πέμπτη βράδι στον ΟΡΦΕΑ, κατακλύζεται κυριολεκτικά από ακροατές. Ίσως η

συροή αυτή να οφείλεται στα ενδιαφέροντα μαθήματα και στους καλούς δασκάλους, ίσως στη σκληρή δουλειά των οργανωτών του ή και στα δυο μαζί. Οτιδήποτε και να συμβαίνει όμως, το φαινόμενο είναι παρήγορο και αποτελεί μεγάλο βήμα στην προσπάθεια να οικειώσει το πλατύ κοινό με τη διακίνηση των νέων ιδεών και τα σύγχρονα προβλήματα.

ΕΤΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ στον Καβάφη, Παλαμά και Καζαντζάκη ορίστηκε το 1983. Ο ΟΡΦΕΑΣ τίμησε τον Παλαμά και τον Καζαντζάκη οργανώνοντας δύο φιλολογικές βραδιές με αναλύσεις των έργων τους, απαγγελίες, κλπ. Για τον Καβάφη ετοιμάζει μια ξεχωριστή βραδιά που θα δοθεί μέχρι τα Χριστούγεννα. Δημοσιεύει ακόμα σ' αυτό το τεύχος την αξιόλογη εργασία του Βαγγέλη Ασπιώτη που φέρνει σε φως για πρώτη φορά άγνωστα στοιχεία της γενεαλογίας του ποιητή.

Ο Καβάφης δεν είναι μόνο ο μεγαλύτερος νεοέλληνας ποιητής μα και ένας απ' τους μεγαλύτερους του κόσμου και το έργο του παγκόσμιο. Γιατί ποτέ ποιητής δεν είπε τόσα πολλά και ουσιαστικά με τόσα λίγα λόγια.

ΡΕΣΙΤΑΛ ΒΙΟΛΙΟΥ

Την Τετάρτη 7 Δεκεμβρίου ο ΟΡΦΕΑΣ οργάνωσε στην αίθουσά του ρεσιτάλ βιολιού του Δημήτρη Πολυζωΐδη. Στο πιάνο τον συνόδευε η μητέρα του Κατερίνα Πολυζωΐδου-Σουρβαλή.

Ο νεαρός βιολιστής, που έχει παίξει σαν σολίστ σε πολλές χώρες της Ευρώπης και τιμήθηκε με διακρίσεις και βραβεία, εκτέλεσε έργα Tartini, Ysaye, Brahms, Kreisler, Paganini, Seitermeyer και Sarasate.

Διαύγεια, ακρίβεια και ζυγισμένη χρωματική οικονομία με ανάλαφρες διακυμάνσεις ανάμεσα στο πάθος και τη φόρμα, χαρακτήριζαν το παίξιμο του εξαίρετου νέου βιολιστή, που τιμάει τη χώρα μας στο εξωτερικό.

ΡΕΣΙΤΑΛ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

Ο ΟΡΦΕΑΣ και το Παράρτημα Σερρών του Γαλλικού Ινστιτούτου Θεσσαλονίκης, παρουσίασαν το Σάββατο 17 Δεκεμβρίου στην αίθουσα του ΟΡΦΕΑ τη θαυμάσια Γαλλίδα τραγουδίστρια Radmila Bacri σε ρεσιτάλ μοντέρνων γαλλικών και ευρωπαϊκών τραγουδιών.

Η Radmila γνωστή και από άλλη εμφάνισή της στις Σέρρες, με τη συναρπαστική φωνή και τη βαθειά μουσική της αίσθηση, γοήτεψε κυριολεκτικά το πολυπληθές ακροατήριο.

ΤΟ 6ο ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Η 60μελής Μικτή Χορωδία και Μαντολινάτα του ΟΡΦΕΑ με διευθυντή το Βαγγέλη Παπατσαρούχα, πήρε μέρος την Κυριακή 11-12-1983 στις εκδηλώσεις Θεσσαλονίκης (ξενοδοχείο «Μακεδόνια Παλάς») του 6ου Χορωδιακού Φεστιβάλ Αθηνών, που οργάνωσε η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος και τελούσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών.

Η εκτέλεση απ' την ορφική Χορωδία του υποχρεωτικού τραγουδιού «Πήραν την πόλη» του Μανόλη Καλομοίρη (μονωδός Μαλαματή Χαριζανοπούλου) καθώς και του υπόλοιπου προγράμματος ήταν άψογη και άφησε άριστες εντυπώσεις στο πολυπληθές και διαλεχτό κοινό που κατέκλυζε την αίθουσα.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΡΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΧΟΡΩΔΙΑΣ ΜΑΣ:

«Είναι ένα πειθαρχημένο σύνολο με φωνητική ομοιογένεια, ευκαμψία, λεπτή αίσθηση ρυθμού και αρμονίας».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΑΛΤΟΠΟΥΛΟΣ, δικηγόρος

«Απόδωσε τα τραγούδια με ήρεμο πάθος, αυτοπεποίθηση, χρώμα και άρτια τεχνική. Ήταν σαν να άκουγες μια μουσική πηγή καθάρια και δονούμενη».

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΣ, συγγραφέας

«Πήγατε θαυμάσια. Έχετε μια από τις καλύτερες χορωδίες. Σύντομα θα σας καλέσουμε για μια συναυλία στη Νάουσα».

Πρόεδρος της Μικτής Χορωδίας και Μαντολινάτας Ωδείου Ναούσης Μ. Κατσόκαλη.

BIBΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ

ΠΑΝΟΥ Κ. ΘΑΣΙΤΗ. ΣΧΙΣΤΟΛΙΘΙΚΑ, έκδ. ΚΕΔΡΟΣ 1983.

Δεκατέσσερα ποιήματα, το πρώτο ΑΝΑΣΚΑΦΗ συνθετικό, πολύστιχο, αποτελούν τη νέα ποιητική συλλογή του Π. Θασίτη, που είναι χωρισμένες σε δύο ενότητες (Σχιστολιθικά και τ' αδέσποτα).

Επιγραμματικότητα, έντονο λυρικό στοιχείο και φιλοσοφική πύκνωση, προσδίνουν στην ώριμη αυτή ποίηση, που φωτίζεται «εκ των έδων» δονούμενη εκφραστική δύναμη και εθνική καθολικότητα.

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΠΟΜΠΟΥ-ΣΤΑΜΑΤΗ, Ο ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ ΔΑΜΟΔΟΣ, βιογραφία- Εργογραφία 1700-1752, Αθήνα 1982.

Διδακτορική διατριβή που εγκρίθηκε κατά τη συνεδρίαση της Φιλοσοφικής

Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στις 29 Απριλίου 1982.

Πρόκειται για πολύμοχθη μελέτη άρτια και μεθοδική, που τη διακρίνει επιστημονική πληρότητα, φιλολογική οικονομία, σπάνια διαύγεια και συμβάλει θετικά στον πλουτισμό της νεοελληνικής προσωπογραφίας και της παιδείας μας γενικότερα.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ. ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ, έκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ.

Το χρονικό της προσφυγιάς στη Θεσσαλονίκη (Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών). Ένα θαυμάσιο βιβλίο που ζωντανεύει το μεγάλο δράμα του μικρασιατικού ξεριζωμού με ανεπανάληπτους συνθετικούς πίνακες πλημυρισμένους φρίκη και οδύνη.

ΜΙΧΑΛΗ Π. ΔΕΛΗΣΑΒΒΑ. ΒΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΣΣΕΣ, ποιήματα, ΔΙΟΓΕΝΗΣ -- ΑΘΗΝΑ, 1983.

Στίχοι λυπημένοι, σχεδόν ασθματικοί, που εκφράζουν την καθημερινή πραγματικότητα της εποχής μας μ' έναν προσωπικό τρόπο και προσπαθούν να συνθέσουν μια νέα μυθολογία γεμάτη αγωνία, προδοσίες, μάταιους ηρωισμούς, μα και αγάπη για την ειρήνη, τον άνθρωπο και την ελπίδα του.

ΜΑΡΙΑΣ ΤΣΙΚΟΥΛΑ -- ΓΑΙ·ΤΑΝΤΖΗ. Το Μουσείο Καβάφη στην Αλεξάνδρεια. Σέρρες, Αύγουστος 1983.

Χρονογραφία με προσωπικές εντυπώσεις και σκέψεις για την εποχή και τη ζωή του Καβάφη. Αποτελεί αξιόλογη συμβολή στο γιορτασμό των 50 χρόνων απ' το θάνατο του μεγάλου ποιητή.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΖΑΔΕ. Στη θέση του άλλου. Νουβέλα. Αθήνα 1983.

Ο γνωστός ποιητής, κριτικός και πεζογράφος Δ. Ζ. που έχει στο ενεργητικό του μεγάλο ποσοτικά και ποιοτικά έργο, μας δίνει με το νέο του πεζογράφημα, ένα λαμπρό δείγμα της ώριμης και πηγαίας τέχνης του.